

A TÁPIÓSZENTMÁRTONI SKYTHA ARANYSZARVAS

Előadás a Társulat 1924. évi február 16-án tartott közgyűlésén.

Blaskovits Aladár földbirtokos úr szíves meghívására több ízben folytattunk Tápiószentmárton határában fekvő birtokán régészeti kutatásokat, melyek a régi idők sokféle emlékeit hozták napfényre. A legértékesebb ezek közt az itt bemutatott szarvasalak.

Ez egy tűzpad szélén 1·2 m-nyi mélységből került elő összehajtogatott állapotban. Blaskovits úr a legnagyobb készséggel engedte át a Magyar Nemzeti Múzeumnak e nagyértékű leletet.

Miként az ábrából kitetszik (l. I. táblát), ugró szarvas mintázata. Hossza 23·2 cm, legnagyobb magassága 9 cm, súlya 99 gr.

Anyagának alkotó elemei dr. Zsivny Viktor múzeumi igazgatóőr meghatározása szerint : ¹

Ezüst	51·17 %
Arany	46·98 %
Réz	1·63 %
Vas	0·03 %
Összesen..	99·81 %

Ennek alapján a tárgyat gazdag ezüsttartalmánál fogva a görögök elektron (elektrum)-nak nevezte ötvénynek keil mondanunk.

Ilyfajta alakokat nagy számmal találtak a déloroszországi meg a Kaukázustól É-ra elterülő vidék kurgánjaiban (magyarban Kunhalom). Mellesleg megjegyzem, hogy Szabolcs meg Békés megyében egyik-másik kunhalom neve : Korhány, ami Józsa András helyes megjegyzése szerint a skytha elnevezés magyaros alakja. A mi példányunk az Oroszországban talált aranyszarvasokkal Maróti Gézának, a plasztika tanárának kijelentése szerint úgy technikai kivitel, mint művészi ábrázolás tekintetében felveszi a versenyt. «Világviszonylatban is elsőrendű munkának kell mondanom!» Így egy szakemberünk. Külső fölületét vonalak díszítik,

így a száj szélét, a szemfölötti részt, a nyak hosszát, a lapicka külső menetét, nemkülönbén a felhúzott láb belső szélét ; a tomporán meg az agancsok ágain e trébelt gyöngysorszerű vonalak csigalakúlag végződnek.

Az alak belső felületén tisztán látjuk a trébelés művészetét, mely mesterét dicséri. Ugyancsak ez oldalán három helyütt párosával kis fülecskéket látunk, melyek a ráerősítő zsinag átbutjtására szolgáltak. Ezek valószínűvé teszik azt a feltevést, hogy a szarvasalak pajzsnak díszéül szolgált. Az a körülmény, hogy a fej meg az agancsok befelé voltak áthajlítva, amellet szól, hogy zsákmányképpen került a lelőhelyre. Az illető portyázó letépte a pajzsnak a díszét és összehajtogatta, hogy könnyebben eldughassa. A zsákmányolás mellett szól még a tűzhely déli oldalán talált négyszögletű vastag aranydrót, melynek első része élesen volt levágva, felső része gömbölyded vastagodással végződik. Alkalmasint egy hosszú tűzötűnek része ez, melynek hosszabb, de vékonyabb alsó része másvalakinek jutott osztályrészül. Keresni ugyancsak kerestük ezt a tagot, de hiába.

Úgy fest a dolog, mintha a portyázókon rajtaütöttek volna. Ketten a hamuba rejtették osztályrészüket, míg a harmadik a magáéval megugrott. Annyi bizonyos, hogy egyikök sem tért többé vissza a tűzhelyhez, melyet az uralkodó északnyugati szél vajmi hamarosan betemetett homokkal. A tűzhely körül talált cseréptöredékek mind megannyian korongon készült edényekből valók. A korong használata minálunk a Kr. e. IV. században terjedt el, mely század közepe táján érte el a skytha ötvösség fénykorának tetejét. A mi aranyszarvasunk bizonyára ebből az időszakból való. Hogy a zsákmányolók miféle néphez tartoztak, még az 1924. év kora tavaszi ásatások sem tisztázták ; pedig ekkor a hosszú dombot ugyancsak tüzetesen forgattuk föl. Előkerült itt a bronzkortól kezdve minden időszak emléke, leggyéreb- ben volt a la Tène és római időszak képviselve. Elsőből két sír akadt igen szegény állapotban, utóbbiból több edénytöredék, köztük terra sigillata is került napfényre. Aránylag leggazdagabb volt a korai népvándorlaskor. Két edényről gyanítom, hogy hún eredetűek. Azért mondom gyanítom, mert ekkoráig semmi nyomát sem találtuk a hún keramikának.

A hosszú dombtól Ny-ra eső dombhátat az 1922. év folyamán két ízben vizsgáltuk meg és sikerült annak megállapítása

hogy itt volt eredetileg a község telepe, az elsőnek maradványai mintegy másfél méter mélységből kerültek elő, ez a tatárjáráskor pusztult el. A második települést a törökök tették tönkre. Ekkor a lapságban telepedtek meg, hol maiglan is áll a község. Ettől Ny-ra emelkedik az Öreghegy nevű tag, mely különösen gazdag bronzkori emlékekben.

Látnivaló ezekből, hogy a Tápió mentén az iratlan időknek még sok emlékére bukkanhatunk.

Bella Lajos.

JEGYZETEK

¹A TÁPIÓSZENTMÁRTONI (PEST M.) SZKITA ARANYLELET KÉMIAI ELEMZÉSE

dr. Zsivny Viktortól.

Varjú Elemér úrnak, a Magyar Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtára igazgatójának megkeresésére megelemeztem a Bella Lajos által Tápiószentmártonban lelt, lényegileg ezüst-arany ötvözetből álló, szarvast ábrázoló szkita díszítményt.

A felületi rétegtől gondosan megtisztított elemzési anyagot *Loczka* *Ĵ.* szerint: ¹ cigarettapapirosnál vékonyabb lemezzé kalapálva, királyvízben oldottam; az elemzési eljárás is a *Loczka* által követett ² volt.

A 0.5196 g-nyi anyaggal végzett elemzésem szerint az említett tárgy kémiai összetétele a következő:

Ag	51.17
Au	46.98
Cu	1.63
Fe	<u>0.03</u>
	99.81%

Budapest, 1924 január 3.

¹ Magy. Chem. Folyóirat XVIII, 21—24 (1912).

² loc. cit.